

IMPERIVM. HISTÒRIES ROMANES

GUIA DE LECTURA FÀCIL

Guia de lectura fàcil

Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC)

Textos

Museu d'Arqueologia de Catalunya

Adaptació: Gemma Pimenta i Elisabet Serra (Associació Lectura Fàcil)

Correcció: Associació Lectura Fàcil

Maquetació: Carme Guiral

Revisió de continguts: Mario Cervera i Arturo de la Oliva

Dipòsit legal

B 8666-2024

L'obra *Imperivm. Històries romanes. Itinerari en lectura fàcil* està subjecta a una llicència de Reconeixement – No Comercial 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi la font.

IMPERIUM / IMPERI

Molts pobles han idealitzat la cultura romana i l'han considerat un model per seguir.

La consideren una cultura innovadora i sòlida perquè va iniciar formes de vida social i cultural que s'han mantingut al llarg dels anys.

En realitat, la societat romana era molt tradicional. Però es va saber adaptar bé a cada època i es va anar transformant al llarg de més de 1.000 anys.

Roma es va construir conquerint diversos territoris, dominant-los políticament i imposant-hi la seva cultura.

Quan Roma conqueria un nou territori, imposava la seva cultura i desplaçava les cultures locals, que desapareixien o quedaven en un segon terme. Així es va crear una cultura comuna a tot l'Imperi.

La gent que vivia als diversos territoris de l'Imperi romà tenia consciència de formar part de la mateixa cultura, però també de les seves petites diferències.

L'Imperi romà va ser la primera **societat cosmopolita** de la història.

Una **societat cosmopolita** és una societat acostumada a conviure amb la diferència cultural.

Roma ens va deixar una herència cultural molt important, que estructura la nostra cultura actual.

Aquesta exposició ens convida a descobrir l'herència romana que encara podem reconèixer en la nostra societat i en la nostra cultura, i a prendre consciència que és, alhora, una cultura diversa i comuna.

ORBIS / MÓN

**Roma va conquerir molts territoris
i va crear un Imperi que es va estendre per tres continents.
La ciutat de Roma es va convertir en el centre del món.**

Durant la seva expansió,
Roma va estendre el seu domini per tot el territori,
i també la seva cultura i forma de vida.
La llengua, els costums, la religió o l'art romans
van arribar a tots els pobles de l'Imperi.

Roma es va fundar al segle VIII (8) abans de Crist,
a partir d'altres cultures, com l'etrusca o la grega,
i va conservar algunes de les seves característiques.
Quan es va expandir per formar l'Imperi,
també va incorporar algunes característiques
de les cultures amb què s'anava trobant.

L'Imperi romà va durar tants anys
gràcies a la seva capacitat d'incorporar pobles i cultures diversos
al voltant d'una identitat comuna: la identitat romana.

Aquest procés d'integració dels pobles i cultures diversos
en una sola identitat es diu **romanització**,
i va ser la base de la primera societat global d'Occident.

Una societat global és una societat que engloba
molts territoris diferents alhora.

VERBUM / PARAULA

**Roma va transmetre la seva llengua, el llatí,
a molts dels territoris que va conquerir.**

La llengua que parlava la gent era el llatí vulgar,
una variant del llatí adaptada a la vida quotidiana.
El llatí vulgar estava en constant evolució.

En canvi, el llatí literari s'utilitzava per escriure.
Seguia normes més estrictes i gairebé no canviava.

Els pobles conquerits per l'Imperi romà van adoptar el llatí,
però el van barrejar amb algunes característiques
de les llengües pròpies.

Als territoris de l'oest de l'Imperi es va imposar el llatí,
però als territoris de l'est es van conservar diversos dialectes grecs.

Al segle V (5) l'Imperi romà es va dividir,
però la llengua llatina es va conservar en molts territoris.
Després van arribar diferents pobles germànics a aquests territoris.
De la barreja entre el llatí, les llengües originals de cada territori
i la influència de les llengües germàniques, van sorgir llengües noves.

Es diuen llengües romàniques, i el **català** n'és una.

El llatí es va convertir en la llengua comuna de tot l'Imperi.
Les llengües que parlem avui dia deriven del llatí.

Monument funerari a Flàvia Paulina

Aquest monument funerari està dedicat a Flàvia Paulina, de part del seu pare i els seus dos fills. Es podria tractar d'una família de lliberts, antics esclaus alliberats, que tenien certes comoditats econòmiques.

El text diu:

A Flàvia Paulina, filla de Flàvia Mamma.
Luci Flavi, el pare,
i els fills de Flavi, Paulí i Macrí,
a la seva estimadíssima mare.

CIVES / CIUTADÀ

La ciutadania era un element molt important per a la identitat romana.

La ciutadania donava drets i deures, en principi, iguals per a tothom. Els ciutadans romans tenien dret a vot per escollir els representants polítics, podien formar part d'un tribunal o formar part de l'exèrcit.

I també tenien deures, com pagar impostos o finançar la despesa militar.

Però no totes les persones que vivien a l'Imperi romà tenien aquests drets ni en gaudien amb igualtat.

D'una banda, no totes les persones que vivien als territoris romans eren considerades ciutadanes.

Les persones que no eren considerades ciutadanes no tenien cap d'aquests drets.

D'altra banda, no tots els ciutadans podien gaudir dels drets en igualtat. Per exemple, per ser magistrat calia complir una sèrie de condicions que afavorien les famílies riques, de manera que les més pobres en quedaven excloses.

Escultura amb toga

La toga, la peça de roba que porta posada aquest personatge, era el vestit més característic de l'antiga Roma.

Només els ciutadans romans vestien la toga.
Per tant, la toga servia per diferenciar els ciutadans dels que no eren ciutadans i no tenien els seus drets.

Els ciutadans vestien la toga a les assemblees o al fòrum (la plaça) per participar en les activitats de la vida pública a la ciutat.

La toga era obligatòria per formar part d'un tribunal i dels actes religiosos.

POTESTAS / PODER

**Al llarg de la seva història,
Roma va tenir diversos sistemes de govern:
monarquia, república i imperi.**

Al principi, entre els anys 753 i 510 abans de Crist,
Roma era una **monarquia**.
Quan es va anar expandint pel Mediterrani,
entre els anys 509 i 27 abans de Crist, era una **república**.
I durant l'Imperi, entre l'any 27 abans de Crist
i el 476 després de Crist, va ser un **imperi**.

Durant la República,
el Senat era l'òrgan polític més important.
S'ocupava de gestionar els temes públics (*res publica*).

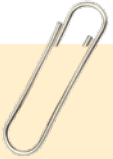
El Senat estava format per ciutadans patricis,
la classe més rica i prestigiosa,
i controlava les magistratures i les assemblees populars.

Les magistratures eren els càrrecs que ocupaven els magistrats,
els ciutadans escollits per dirigir la ciutat:
feien les lleis i les executaven,
i també prenien decisions judicials.

Però quan es va consolidar l'Imperi,
totes les funcions polítiques, judicials, militars i religioses
es van concentrar en una sola persona: l'**emperador**.

Durant l'Imperi, l'emperador cada vegada tenia més poder,
fins que va tenir el poder absolut.

Retrat d'Agripina la Major

Agripina la Major va ser una dama romana important, membre de la dinastia Juli-Clàudia, neta de l'emperador August. Va lluitar contra l'emperador Tiberi pels drets dels seus fills.

Agripina va morir desterrada en una illa, però el seu fill va arribar a ser emperador, l'emperador Calígula, i la seva filla es va casar amb l'emperador Claudi i va ser la mare de l'emperador Neró.

POPULUS / POBLE

La societat romana era molt tradicional i les estructures socials i familiars eren molt jeràrquiques. Això vol dir que hi havia moltes diferències entre les classes altes i les classes baixes.

Les diferències socials anaven unides al poder econòmic de la persona i es basaven en l'herència familiar.

A les famílies benestants els convenia molt aquesta jerarquia i, per això, la defensaven.

Les famílies més riques formaven el **Senat**. Els seguien els **cavallers**, que eren alts funcionaris o rics comerciants. Per sota dels senadors i els cavallers, hi havia els **decurions**.

Una gran part de la societat eren **ciutadans lliures**. Alguns ciutadans lliures eren clients o patrons. Els clients feien favors als patrons, i els patrons els pagaven diners o serveis a canvi.

En les posicions més baixes de la jerarquia social hi havia els **lliberts** i els **esclaus**. Els lliberts eren antics esclaus que els amos havien alliberat.

A l'antiga Roma, el **Senat** era una assemblea de nobles que s'encarregava d'aprovar les lleis.

Campaneta de vent

Els romans eren molt supersticiosos i sovint usaven amulets per protegir-se de la mala sort. Aquí tenim un tintinacle o *tintinnabulum*, una campaneta de vent que s'instal·lava a les cases per atraure la bona sort.

Aquest *tintinnabulum* té la forma d'un penis amb dues potes i una cua fàl·lica, cavalcats per una dona que li posa una corona. Els romans creien que el so de les campanetes espantava els mals esperits.

RELIGIO / RELIGIÓ

Els romans adoraven molts déus alhora.

**A més, com que la cultura romana
va estar en contacte amb moltes altres cultures,
va incorporar altres religions, com l'etrusca,
la grega o cultes orientals.**

Les tres divinitats romanes més importants
eren Júpiter, Juno i Minerva.

Les ciutats de l'Imperi tenien temples dedicats a diversos déus,
i sovint barrejaven la religió romana amb les tradicions locals.

Durant l'Imperi, es va adorar l'emperador i la seva família.

Quan l'emperador moria, era divinitzat,
i la seva figura se situava entre la dels déus
als temples de totes les ciutats.

Així, tots els pobles de l'Imperi
se sentien vinculats amb el govern imperial.

Aquestes pràctiques religioses,
com l'adoració de diversos déus i la divinització de l'emperador,
eren contràries a una nova religió que venia d'Orient:
el **cristianisme**.

Molta gent es va anar fent cristiana a poc a poc,
fins que el cristianisme es va convertir en la religió oficial de l'Imperi.
Al segle IV (4), ja hi havia una comunitat cristiana poderosa,
amb influència política i administrativa a l'Imperi romà.
Això va capgirar la situació religiosa,
cosa que va provocar un gran canvi en la societat romana.

Relleu de Gorgona

Medusa era una de les tres germanes Gorgones.
Els romans creien que la Medusa tenia el poder
d'espantar fantasmes i malediccions.

La seva mirada era tan penetrant
que convertia en pedra el que la gosava mirar als ulls.
Els cabells de la Medusa eren serps.
El rostre no té un aspecte gaire monstuós,
i al damunt del front hi té dues petites ales.

TEMPLUM / TEMPLE

El temple era l'espai públic dedicat al culte als déus.
Els romans creien que cada déu vivia dins del seu temple,
i només hi podien entrar les persones que tenien cura del culte.

La màxima autoritat religiosa era el **pontífex màxim**.
Cada déu tenia el seu sacerdot, anomenat *flamen*.

També hi havia persones que es dedicaven
a interpretar la voluntat divina, com l'**àugur** o l'**harúspex**.
L'àugur interpretava el comportament dels animals
i els fenòmens naturals.
L'harúspex interpretava les entranyes d'animals sacrificats.

Quan es va imposar el cristianisme com a religió única,
les autoritats romanes van tancar els temples
i van eliminar els càrrecs religiosos anteriors.
També van construir nous edificis de culte cristià
seguint el model de la basílica romana,
que, a diferència dels temples, acollia els fidels a l'interior.

Maqueta d'un temple

Els temples eren les cases dels déus
i només hi podien entrar les autoritats religioses.
L'estil arquitectònic dels temples seguia la tradició grega.
Estaven formats per una base amb escales,
columnes i una coberta a doble vessant.

FATUM / DESTÍ

**Els romans creien que els morts continuaven vivint
gràcies al record dels vius,
i que només morien del tot si tothom els oblidava per sempre.**

Les ànimes dels morts tenien molta influència sobre els vius
perquè les consideraven éssers protectors.

No respectar els rituals dedicats als morts
suposava una amenaça greu per als vius.
Es creia que si no se seguien tots els rituals,
les ànimes dels morts eren condemnades
a vagar pel món sense descans i es tornaven furioses i venjatives.

A poc a poc, la influència de les religions orientals
va fer que aquesta idea de la mort canviés.
La creença en la reencarnació i en la salvació de l'ànima
va fer que la gent tingués una idea més amable de la mort
i no tingués tanta por de l'amenaça de les ànimes.

Finalment, el cristianisme va canviar la idea del més enllà.

Sarcòfag de Prosèrpina

Aquesta peça fabricada a Itàlia,
feta de marbre blanc amb una decoració en relleu,
explica el mite del rapte de Prosèrpina.

Segons aquest mite, Plutó, el déu de l'infern,
va raptar Prosèrpina, la filla de Ceres, per casar-s'hi.
Quan Ceres, que era la deessa de l'agricultura, ho va saber,
va anar a buscar la filla segrestada i va deixar de cuidar la terra.

La terra es va tornar estèril i va deixar de donar fruits.
Per arreglar-ho, Júpiter, que era el màxim déu,
va decidir que Prosèrpina viuria
sis mesos a la Terra amb la seva mare
i sis mesos a l'infern amb Plutó.

Això va donar lloc a les estacions:
mentre Prosèrpina estava amb la seva mare i la terra donava fruit,
era la primavera i l'estiu;
mentre Prosèrpina estava amb Plutó i la terra no donava fruit,
era la tardor i l'hivern.

NEGOTIUM / NEGOCI

La societat romana era sobretot d'origen agrícola, però també va consolidar la vida a les ciutats.

La vida als camps i a les ciutats es va poder mantenir gràcies a la mà d'obra esclava.

Els cereals, l'oli i el vi eren els aliments bàsics dels romans. Les famílies que tenien terres en treien molts beneficis econòmics.

Però quan es va assolir un imperi pròsper i estable, als segles I (1) i II (2) després de Crist, es van desenvolupar molt la indústria i l'artesanía a les ciutats, que eren els centres comercials on s'intercanviaven tota mena de productes. A més, s'hi comercialitzaven productes que procedien dels diversos territoris de l'Imperi romà. Així es va crear una xarxa de transport i comerç molt important, per terra i per mar.

Un dels productes que es compraven i es venien eren els **esclaus**, un element clau del sistema econòmic romà. Els esclaus feien tota mena de feines sense cobrar res, tant treballs manuals com administrar els negocis dels amos.

Àmfora

En àmfores com aquesta, els romans hi transportaven el vi.
A la part de dalt, hi ha el coll i les nanses.
La part de baix, més estreta i massissa,
en facilitava el transport en vaixell i la subjecció a terra.

OTIUM / OCI

L'Imperi romà tenia un model d'oci comú per a tots els habitants de l'Imperi.

Això va facilitar que tothom, a tots els territoris, se sentís identificat amb la cultura romana.

El dia a dia dels romans incloïa diversos moments d'oci i descans. Hi havia moltes activitats culturals i d'entreteniment, que servien també d'espai de reunió i de participació popular. Eren actes multitudinaris, que seguien sempre models semblants.

Els grans espectacles se celebraven als **teatres**, als **amfiteatres** o als **circs romans**. Al principi, eren actes religiosos, però després van deixar de tenir aquestes funcions.

Les classes més poderoses aprofitaven els grans espectacles per demostrar el poder. Construïen edificis públics i finançaven grans esdeveniments per guanyar-se la simpatia del poble.

L'oci romà va ser un gran referent de la cultura romana a totes les províncies de l'Imperi, i va ser molt important per al procés de romanització de tots els territoris, tot i la diversitat cultural dels habitants.

Mosaic que representa una cursa de quadrigues al circ

En aquest mosaic veiem una cursa de quadrigues, carros tirats per 4 cavalls.

Les curses de quadrigues tenien lloc al circ romà i van ser un dels espectacles més famosos de l'Imperi.

Competien 4 equips: el blau, el blanc, el vermell i el verd.

Si ens hi fixem, veiem com la quadriga de l'equip blau pateix un accident, i l'equip verd guanya la cursa.

Màscara d'un actor tràgic

Aquesta escultura representa una màscara d'actor tràgic.
Els ulls i la boca expressen tristesa i preocupació.
Destaca la cabellera alta i rinxolada.

Als romans els agradava molt anar al teatre
a veure obres tràgiques, comèdies
i també sàtires on es criticava la política i la societat.
D'aquesta manera, es divertien i denunciaven
les coses que no els agradaven.

MULIER / DONA

Els romans consideraven que la dona tenia un paper secundari a la societat.

Les aportacions femenines eren menyspreades i minimitzades i les dones sovint no tenien representació pública.

De fet, les dones romanes no tenien els mateixos drets que els homes romans.

Segons la llei, les dones no podien participar en la política i les seves opinions no tenien valor legal ni judicial.

L'única excepció eren les dones riques i poderoses, i algunes sacerdotesses.

Sovint, el paper de la dona quedava reduït a la llar.

La dona s'ocupava de les feines de casa i de la cura dels fills, la família i el patrimoni familiar.

A més, les dones sempre depenien d'un representant legal masculí.

Les dones solteres depenien legalment del pare, les dones casades depenien legalment del marit i les dones vídues depenien legalment del fill.

Tot i això, les dones sovint participaven en l'economia de la llar, en els negocis del marit i, de vegades, tenien negocis propis.

I, malgrat les dificultats,
hi va haver dones molt reconegudes i prestigioses.
La majoria eren de famílies riques i privilegiades,
i sovint eren sacerdotesses i emperadrius.
Però algunes dones també van dirigir tallers comercials,
eren propietàries de vaixells mercants
o van destacar en el món de la ciència i la medicina.

La professió de partera era només femenina.
Se'n deia **obstetrix**, una paraula que no existia en masculí.
Les parteres estaven molt ben valorades i feien de ginecòlogues,
a més de llevadores.

Dama Flàvia

Aquesta escultura coneguda com a Dama Flàvia representa una matrona de l'alta societat d'Empúries. El pentinat rep el nom de 'niu de vespa' i estava molt de moda.

La part de davant forma una corona i al darrere té un monyo que deixa a la vista el coll i les orelles.

La podem considerar una influenciadora del moment.

HEREDITAS / HERÈNCIA

Al segle v (5), diversos pobles germànics van envair els territoris de l'Imperi romà d'Occident.

Un d'aquests pobles invasors van ser els visigots, que van ocupar **Hispania** fins a principis del segle VIII (8). Durant el regne visigot, la cultura romana es va conservar, tot i que es va anar transformant i adaptant als nous temps.

La transformació de la cultura romana va donar lloc a les diferents cultures europees.

La religió va ser un element molt important en la relació entre els pobles germànics i els pobles romans. Durant el regnat visigot, l'Església va assolir una bona posició en la jerarquia social i política.

Hispania és el nom amb què els romans coneixien la península Ibèrica.

Corona Torredonjimeno

En època visigoda,
els governants oferien corones com aquesta
als altars de les esglésies
com a símbol de la seva submissió a Déu.

Penjant del cos de la corona (que no s'ha conservat)
es distingeixen unes lletres.

Si ens hi fixem amb atenció,
podem llegir el nom de dues dones:
Juste i Rufine, és a dir, Santa Justa i Rufina,
dues fidels cristianes que van patir martiris.

A la vitrina també es poden veure les lletres E, V i X.
És possible que la lletra X formés part de la paraula REX,
que vol dir rei en llatí.

I, per tant, podria ser l'ofrena d'un rei a les dues santes.

**Roma ens ha deixat un llegat cultural
que ha influït molt en la identitat de la civilització occidental.**

El final de l'Imperi romà
no va ser el final de la cultura romana.
Als territoris que havien format part de l'Imperi,
la cultura romana continua viva,
adaptada a la societat actual.

Tenim molts exemples que demostrin
que molts dels nostres costums
venen dels costums romans.

Per exemple,
a l'urbanisme,
al calendari,
a la filosofia,
a la llengua,
a les arts,
a la política,
a la religió...

A més, Roma ens ha deixat una gran herència arqueològica i artística.

Arc de Berà

A Catalunya, les empremtes de Roma són molt importants en monuments, museus i jaciments arreu del país.

Gràcies a ells, avui podem connectar amb aquest passat etern i captivador.

**Un museu on l'arqueologia
explica, qüestiona, sorprèn i emociona**

Retorneu aquest
opuscle a recepció

Aquest logotip identifica els materials de Lectura Fàcil que segueixen les directrius internacionals de l'IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) i d'Inclusion Europe quant al llenguatge, el contingut i la forma, amb l'objectiu de facilitar-ne la comprensió.

L'atorga l'Associació Lectura Fàcil (www.lecturafacil.net)

Museu d'Arqueologia
de Catalunya

Generalitat
de Catalunya